

viselt nemzeti öntudat politikai és szellemi megerősödéséért folytatott küzdelme közben, néha a nacionalizmus elhajlásai felé közelít. Am a gyakran kényszerű köznapi viaskodásokon túl az egyetemes szociális változtatás gondolata költészetének egyik fájdalmas, nyitott kérdése. A társadalmi forradalom gondolata hatalmas erővel tolul fel a *Császár és proletár* c. költeményében, amely a szociális igazságtalanságok egész vádanyagának s a párisi Commune jeleneteinek szenvedélyes háborgásával nyugózik le, amit még a lezáró schopenhaueri szakasz sem csillapít. Ez a költemény a költő tragikus ellentmondások közt viaskodó életfelfogásának nagyszabású dokumentuma. Romantikus módon emberi egyetemes-ségre törő szelleme mellett azonban nem egyszer rabja osztálya kicsinyességeinek. (Amit az újabkori reakció ki is használ, amikor a túlzó nacionalizmus előfutárává igyekszik avatni.) Osztálya szűkkeblűsége rajta is erőt vett néha, mint ahogy Goethében is néha urrá lett az udvari tanácsos a zseniális költő fölött. Am ezek a vonások nem érintik költői nagyságát. Költeményeiben a román népdal lejtése, a dojna fájdalom edessége szólal meg s a népmithoszok ékes világa kél életre. (Miert rengsz rengeteg, Az erdő meséje, Hajnalcsillag, A táltosok, Călin, stb.) A legmélyebb népi hang- és képzeletvilág Eminescu költészetében bontakozik először egyetemes kulturértékké a román irodalomban.

Kibédi Sándor fordítása Eminescu nyelvének és képeinek ragyogását és zenéjét a fejlett és árnyalatgazdag modern magyar nyelvkultúra kifejező simulásával, ösztönös, kitünő megértéssel költötte át.

(Kolozvár)

(K. S.)

A ZSIDÓKÉRDÉS KÉZIKÖNYVE. A több mint másfél évtizedes erdélyi cionista mozgalom elméleti szegénysége közismert. Csak a palesztinai konjunktúra nyomán megélenkülő kivándorlási buzgalommal párhuzamban termelődik ki valami szélesebb folyóirat, röpirat irodalom. Ebben az irodalomban állomás az első terjedelmesebb, a cionista elméletet tárgyaló munka, (A zsidókérdés kézikönyvének) megjelenése. A cionista sajtó mint „enciklopédikus összefoglalást” üdvözli a könyvet, s már az ünneplés mutatja, hogy a munka itteni viszonylatokban milyen ür betöltésére vállalkozik. A kézikönyvet megjelentető *Aviva-Barisszia* szervezetnek nemrég még az volt a rendeltetése, hogy a helyi mozgalom számára „vezetőket neveljen”. Mivel ez a cél a krízis és a palesztinai prosperitás egybeesése következtében végleg alapját veszítette, s egyszerűen a kivándorlás lépett előtérbe, az érvényben lévő certifikát-kivándorlás rendszere mind meggyőzőbben a chaluc-ideológiára való átvédlést ajánlotta. A változás a most megjelent könyvben is világosan jelentkezik. A lépten-nyomon felbukkanó szociológizáló tendencia is ezt bizonyítja.

A cionista „tisztázás” mint mindig, úgy ebben a kézikönyvben is tényelhomályosítással egyértelmű. Már a bevezetésben azzal találkozunk, hogy a zsidó nép fennmaradását a nép lényében lévő sajátosságnak kell tulajdonítani. Így azután csak következetesség, amikor az asszimiláció „csődjét” azzal a rejtélyes tényezővel indokolja, hogy: a zsidóságnak „a lelke legmélyén örökké közömbös és idegen maradt... mindaz, ami a tőle idegen nemzeti közösség lelkét foglalkoztatta.” (6. o.) A kézikönyv persze azon a tényen, hogy a lelki sajátosságnak mégis nyoma veszett ott, ahol az asszimiláció előfeltételei a fejlettebb tőkés viszonyok közt kedvezőbben alakulhattak, egyszerűen elsiklik. (A félsikerű asszimiláció esetében a mellékjelenséget, a zsidók „felkinálkozását” oknak veszi.) Ez a beállítás természetesen a zsidókérdés fátumjellegét hangsúlyozza ki, s ezért a konklúzió csak az lehet, hogy „az egészen más adottságok és kö-

rülmények által determinált népesség között a zsidókérdés megoldása lehetetlen“, csak az elkülönített megoldás vezet a célhoz. („A cionizmus önmaga akarja megvalósítani a zsidóság felszabadulását.“ 97. o.) — Hasonló módszerrel történik a zsidó gazdasági rétegződés kérdésének vizsgálata. Hogy milyen sematikus az elemzés, bizonyítja pl az a sommás megállapítás, hogy a (félfeudális) Kelet Európából (a nagyipari) Amerikába kivándorolt zsidók magukkal vitték „ugyanazt“ a gazdasági rétegződést. Közismert borochovi (cionista-szocialista) vesszőparipa ez. Miután a fátumjelleg erről az oldalról is alátámasztást nyer, arra kell kilyukadni, hogy hangsúlyozottabb specifikum és történelmi levegő nélkül minden galuti megoldás eleve kilátástalan, ezért felbúg az örök cionista sofár: „elképzelhetetlen. . . hogy nagyobb zsidó tömegek pusztára a gazdasági kényszer hatására minden idealizmus nélkül jelenlegi egzisztenciájukat máról holnapra nehéz fizikai munkával cseréljék fel.“ (13.o.) Nagyon jellemző az is, amit az ukrainai zsidó telepítésről olvasunk. „A különbség, amely az ukrán és a zsidó néplelek között fennáll. . . feltétlenül konfliktusokra kell, hogy vezessen.“ Mondanunk sem kell, hogy az ilyen természetű aggodalom-nyilvánítással nem találkozunk a könyv azon oldalain, ahol Palesztinával kapcsolatban más népi „lelkiségek“ kerülhetnek szóba. A cionizmust a könyv természetesen olyan alapvető kerek egésznek állítja be, „amely nem elégedett meg részletmegoldásokkal.“ Ezt a tökéletességet azután a gyakorlat nyelvére mindenféle számítási műveletek segítenek lefordítani. Így sikerül a nyersanyagban és a feljavítható talajban szegény Palesztina befogadó képességét 8 millióra kikalkulálni. Ezzel a számítással vág azután egybe az a másik kalkuláció, amely — miután kihozta, hogy pl. sem az amerikai, de még a keleti zsidók egyrészenek „sincs most szüksége“ (cionista) megoldásra — ugyancsak 8 millióra teszi azoknak a számát, akiknek a sorsán Palesztina 25 éven belül „segíthet“. A 8 millióban 1,800.000 arabnak szorul hely, abban a feltevésben, hogy az arabság 25 év alatt nem szaporodik többre. Azok a zsidó tömegek, amelyeknek „most nincs szükségük“ megoldásra, beérhetik lelkiükkel-érzelmiükkel: „a galuth zsidósága automatikusan megszabadul minden szorongástól, de a környező népek lebecsülésétől is“. (15. o.) Ha a zsidókérdésnek ez a kezelési módja — a zsidóság mai helyzetében — nem jelent merészséget, — akkor nehézség nélkül lehet a Palesztinát érintő egyéb tényezők szerepét is súlytalanítani. Megszépül így az angol uralom, lévén „csak“ stratégiai imperiálizmus. Az ellene való harcot a certifikátok körüli huzavona és Szokolovnak más hatalmakkal folytatott tárgyalásai merítik ki. Ezzel a módszerrel kerülgeti a kézikönyv az arabkérdés megvilágítását is. Az arab mozgalmat röviden a következőkkel magyarázza: 1. az arabok speciális gazdasági és társadalmi felépítettsége; 2. az arab nacionalista mozgalomnak az angol uralom részéről való felhasználása, s a bűnös effendik, akik az arab mozgalmat a maguk céljára használják fel. A mozgalomnak tehát nincs angolelles éle (sőt eszerint annak direkt kengyelfutója) és nincs semmiféle összefüggése a cionizmussal sem; ellenkezőleg a cionizmus, mint „progresszív tényező“ az arabok legjobb „szövetségese“. A Kézikönyv persze gondoskodik arról is, hogy az arabok mozgalmát lokalizált jellegűnek véljük. „Kitünt az is, hogy a Palesztinán kívüli mohamedánok nem viselhetnek különösebb érdeklődéssel a palesztinai nacionalista törekvések iránt. . . a palesztinai arabkérdés így kizárólag a palesztinai arabok érdekszférájában mozog.“ (184. o.) Bagatellizálni és érdekközösséget hirdetni, — ez a cionizmus elmélete az arabkérdésről. A gyakorlati kép rezignált. „A Hisztadruthba (cionista szakszervezet) tömörült zsidó munkások szomszédnak tekintik az arab munkást, akivel belátható ideig meg

kell osztani az országot." (217. o.) Amolyan sóhajos belenyugvás ez a „szomszédsággal“, az elkerülhetetlen „megosztással“ szemben, amelynek bizony „belátható időre“ kell szólnia.

(Bucuresti)

Varga László

LAPOK, FOLYÓIRATOK

MAGYAR FOLYÓIRATOK

A KIEGYENLITŐ IGAZSÁG. A Magyar Társadalomtudományi Társulat folyóirata: a *Társadalomtudomány* ankétot tartott a liberalizmus kérdéséről. Elhatározását ezzel indokolja: „Az élet mai nehézségeit... mind gyakrabban magyarázzák azzal, hogy a liberalizmus korszerűtlenné vált, nem alkalmas többé arra, hogy társadalmi elv gyanánt szerepeljen a nemzetek életrendjének szabályozásában. Kétségtelen, hogy az orthodox liberalizmus és politikai velejárója: a polgári demokrácia intézményei szinte világszerte válságba jutottak.“ E viszonyok késztették arra a Társulatot, hogy „tudományos érdekből, de egyben a... tudományos közvélemény kialakítása céljából“ kérdéssel forduljon a közproblémákkal foglalkozókhoz. A folyóirat huszonöt választ kapott. Ezekben a „hang az igazságkeresésé, nem a dialektikával sikert hajszóoló polémiáé. Ezért volna indokolatlan tárgyi csoportokba: liberálisok, antiliberálisok és egyezkedők sorába sorozni... a nyilatkozókat.“

Társadalomtudományi osztályozás „igazságkeresési“ alapon meglehetősen szokatlan dolog, főleg összeolvasztani ily' relativ keretbe éppen azokat, akik egymással szembenállanak más-más „igazsággal“. Bár a folyóirat mentségére kell megállapítani, hogy nem tüzet kevert össze vízzel. Oly' jól megválasztott társaság nyilatkozott számára, hogy az „igazságban“ elég könnyen megegyeztek, lévén mind hivei a fennálló társadalomnak.

A FELEDEKÉNY SZOCIOLÓGIA. A *Társadalompolitikai Füzetek* immár három számon keresztül cikksorozatot közöl „Társadalomerkölcsi reflexiók“ címen. E szociáletikai elmélkedés XXV. fejezetében imígyen szól a közérdekről: „Közérdek pedig az, hogy a lehetőség szerint mindenki vagy legalább a nagytöbbség minden hasznos tagja, amennyiben saját hibáján kívül inségbe jutott, amennyiben tehát a társadalmi berendezkedések áldozata az anyagi, szellemi, társadalmi kultúra legalább minimális igényeit tudja kielégíteni, hogy kulturális emberhez méltó életet élhessen. Ennek a nagy korszakalkotó igazságnak első felismerői, a társadalomerkölcsi irány úttörői, *Thünen*, *Sismond*i, *Carlyle*, a német tanszéki szocialisták, köztük *Brentano*, *Engel Ernő*, *Schmoller*, *Wagner* stb.“ Csodálatos, hogy a szociális igazságkeresők közül ép' azokról feledkezik meg a cikkíró, akik nem annyira társadalomerkölcsi alapon, mint egész egyszerűen a munkához való jog alapján követeltek megélhetést a társadalmi berendezkedések áldozatainak.

POLITIKAI UJJÁSZÜLETÉS. *Bangha* tudományos szemléje a *Magyar Kultúra* a Führer-elméletről cikkez. (Vezér vagy vezetők?) „Mánapság — írja — a tömegeket a Führer-elmélet mámorosítja el, a vezérség gondolata tartja lázban sok helyütt a népet. A történelem azonban állandó hullámvás: ami ma divat és jelszó, az holnap elfelejtett és félredobott holmi lehet. A katolicizmus magasztos céljait és érdekeit azonban nem